

számára, amelyekből megtudhatják, milyen források vannak, s azok hogyan érhetőek el. Beszerezhetjük ezeket az elektronikus kiadványokat, biztosítva helyi hozzáférésüket, de mi magunk is létrehozhatunk ilyeneket. Elősegíthetjük a hatékonyabb működés érdekében szükséges új szabványok létrejöttét, lobbyozhatunk egy állami támogatású Nemzeti Kutatási és Oktatási Hálózat létrehozása érdekében.

Ha így teszünk, az évtized végére az elektronikus időszaki kiadványok az olcsó tudományos információ fontos forrásaivá válhatnak. Ha nem, várhatóan lassabban fejlődnek, s az időszaki kiadványok árának válsága állandósul.

/BAILEY, Ch.W.: Network-based electronic serials. = Information Technology and Libraries, 11. köt. 1. sz. 1992. p. 29–35./

(Murányi Péter)

Újdonságkövetési stratégiák a könyvtárosok és a számítástechnikai szakemberek körében

A könyvtárosok ritkán elégedettek azzal, ahogy az információs technika fejlődését követni tudják. Ennek az oka nem az információforrások hiánya, hanem a nem megfelelő követési stratégia. Ami új információforrást ugyanis a könyvtárosok saját újdonságkövetési feladataik segítésére javasolnak, az többnyire már megvan, csak nem használják. Ez elég meglepő az információkeresés szakembereitől. Jelen dolgozat célja a könyvtárosok (az információkeresés szakemberei) és a számítástechnikai szakemberek (az információs technika szakemberei) információkeresési (vagy inkább információgyűjtési) stratégiájának összehasonlítása saját szakterületükön.

Az összehasonlítás szempontjai és módszere

A két csoport információkeresési stratégiájának összehasonlítása három szempont,

- ▶ az információforrások felhasználási gyakorisága,
- ▶ az egyes információforrásoknak tulajdonított fontosság,
- ▶ az újdonságkövetési stratégia sikeressége szerint történt.

Az információkeresés tárgya, az "információs technika" nagyon tág értelemben szerepelt a vizsgálatban, beleértve az információgyűjtés, -szervezés, -terjesztés minden vonatkozását, a hardvert, a szoftvert, az adatátvitelt és a metodikát. A megkérdezett szakemberek szabadon határozhatták meg, mit tekintenek a saját szakterületükön fejlesztésnek, elismerve, hogy ami az információs lánc egyik pontján fejlesztésnek számít, az esetleg a lánc másik pontján már bevett ismeret.

A megkérdezetteknek a lehetséges információforrások bőséges listájából kellett választaniuk. Ez a következőket tartalmazta:

- ▶ könyvek,
- ▶ publikációk folyóiratokban és újságokban,
- ▶ az információs iparág kiadványai,
- ▶ a rendszerszállítók kiadványai,
- ▶ szakmai szövetségek kiadványai,
- ▶ egyéb kiadványok,

- ▶ számítógépes információforrások (pl. online keresés),
- ▶ tanfolyamok,
- ▶ szemináriumok,
- ▶ konferenciák,
- ▶ felhasználói csoportok,
- ▶ a rendszerszállítók közvetlen információátadása,
- ▶ kollégák a munkahelyen belül,
- ▶ kollégák a munkahelyen kívül.

Az újdonságkövetési stratégiák sikerének értékelése két szempont alapján történt:

- ▶ a megkérdezettek elégedettsége és
- ▶ az új szolgáltatások iránti igény kifejezése szerint.

A megkérdezettek a megfelelő szakmai szövetségek tagjai voltak: az Ausztrál Könyvtári és Információs Szövetség (Australian Library and Information Association = ALIA), illetve az Ausztrál Számítástechnikai Társaság (Australian Computing Society = ACS) tagjai. Az utóbbi társaság tagsága szélesebb körű, mint amit a "számítástechnikai szakember" fogalma sugall, tagjai a társaságnak a rendszerszervezők, rendszerelemzők, információs tanácsadók, programozók, oktatók és mindezen területek menedzserei is.

A könyvtárosok közül az ALIA véletlenszerűen kiválasztott száz nyugat-ausztráliai tagja kapott kérdőívet, a visszaküldési arány 56% volt, ez Nyugat-Ausztrália állam ALIA-tagjainak 7%-át jelentette.

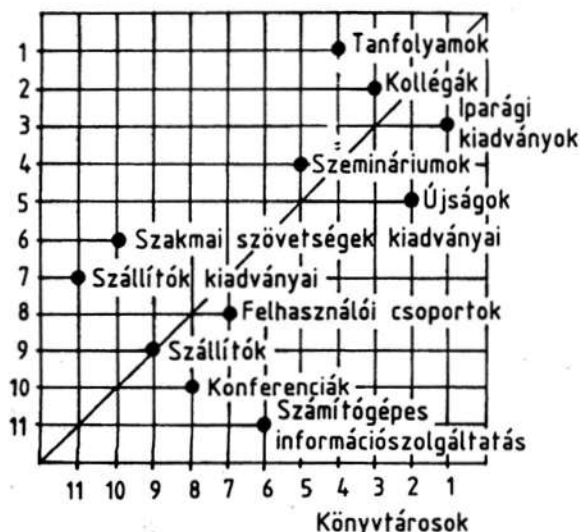
A számítástechnikai szakemberek az ASC havi hírlevelével kapták a kérdőívet. 226 megkérdezett választott, ez 18%-os válaszolási arányt jelent.

A válaszoló könyvtárosok 80%-a, a válaszoló számítástechnikai szakemberek 84%-a dolgozott öt évnél régebben az adott szakterületen, így a válaszolók kellő tapasztalattal rendelkeztek. A válaszadás önkéntessége mindkét csoportban az aktívabb szakemberekre tolt el a hangsúlyt. Mivel azonban nem a felhasznált információforrások mennyisége a vizsgálat tárgya, hanem azok rangsora, ez a körülmény nem torzította el az eredményt.

Az összehasonlítás eredménye

A különböző információforrások felhasználásának gyakorisága a két csoportra az 1. ábrán hasonlítható össze. Az ábra a gyakoriságok rangsorát mutatja, 1 jelenti a leggyakrabban használt információforrást, 11 pedig a feltüntetett források közül a legritkábban használtat. A vízszintes tengelyen látható a könyvtárosok, a függőleges pedig a számítástechnikai szakemberek válaszaiból kapott rangsor. A meghúzott átlón, illetve annak közelében feltüntetett információforrásokat lényegében azonos gyakorisággal használja a két csoport. Feljebb azok vannak, amelyeket a számítástechnikai szakemberek, lejjebb azok, amelyeket a könyvtárosok használnak gyakrabban. A kollégák és a szállítók a könyvtárosok kérdőívén nem szerepeltek, ezek helyzete a könyvtárosok tengelyén tehát nem a kérdőívekről származik. Az elvégzett statisztikai elemzés szerint a két csoport információkeresési stratégiája között látható eltérés szignifikáns.

Számítástechnikai szakemberek

1. ábra Az információforrások felhasználásának rangsora

Mindkét csoportnál előkelő helyen állnak a kollégáktól, az információs iparág kiadványaiból, a szemináriumokról és az újságokból szerzett információk. A kollégák és az újságok a legkönnyebben hozzáférhető információforrások. Az iparági kiadványokat is könnyen megszerezhetik a könyvtárosok, de a számítástechnikai szakemberek közül is sokan kapnak ingyenesen ilyeneket (pl. a *Computer Weekly* című lapot és a *PC World* nemzeti változatát). A szemináriumok már a lehetőség felfedezését igénylik és odautazást, akkor is, ha a költségeket a munkahely vagy a szakmai szövetség állja. Meglepően alacsony a szállítók helyezése, pedig ők is könnyen elérhetők. A könyvtárosok valamelyest előnyben részesítik a nyomtatott információforrásokat a szóbeliekkel szem-

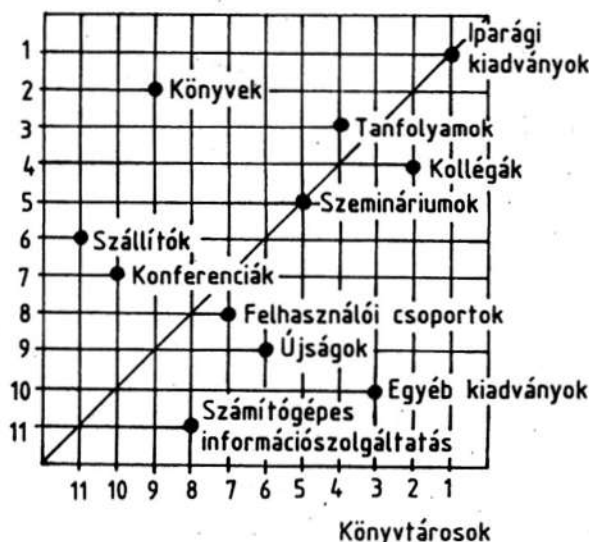
ben, de a nyomtatott források használatában a két vizsgált csoport közötti eltérés statisztikailag nem szignifikáns.

A naprakész információforrásokat valamivel gyakrabban használják a könyvtárosok, mint a számítástechnikai szakemberek. A legfeltűnőbb különbséget a számítógépes információforrások használatában találjuk, mégpedig a könyvtárosok javára. Ezekhez az információforrásokhoz legalább olyan könnyen férhetnek hozzá a számítógépes szakemberek, mint a könyvtárosok. Erre mutat az is, hogy ők az ilyen forrásoknak a könyvtárosokhoz képest szélesebb skáláját használják: különböző elektronikus faliújságokat, CD-ROM-ot, könyvtári online katalógusokat, munkahelyük belső információszolgáltatásait és távoli online adatbázisokat.

A válaszok szerint a könyvtárosok bizonytalanok a konferenciák értékének meghatározásában, a számítástechnikai szakemberek pedig a folyóiratok és könyvek értékelésében.

Az információforrásoknak tulajdonított fontosság hasonlítható össze a két csoportra a 2. ábrán. A tengelyekre felmért skála itt is rangsort jelent. A berajzolt átlón és annak közelében helyezkednek el azok az információforrások, amelyeket nagyjából egyformán fontosnak értékel a két csoport, attól távol azok, amelyek értékelése a két csoportban nagyon eltérő. Ebben a felmérésben a kollégák és a szállítók is szerepeltek a könyvtárosok kérdőívén.

Számítástechnikai szakemberek

2. ábra Az információforrásoknak tulajdonított fontosság rangsora

Az elvégzett statisztikai teszt szerint a két csoport válasza közötti eltérés ebben a felmérésben is szignifikáns, annak ellenére, hogy jó néhány információforrás megítélésében inkább a hasonlóság jellemző.

Mindkét csoport az információs iparág kiadványait sorolja az első helyre. Mindkét csoport nagyra értékeli a tanfolyamokat és szemináriumokat, viszonylag kevésre a felhasználói csoportokat, az újságokat, a konferenciákat és a számítógépes információforrásokat.

A könyvtárosok a számítástechnikai szakembereknél többre értékelik az információs iparágon kívüli folyóiratokat, magazinokat és hírleveleket. A számítástechnikai szakemberek fontos forrásnak tekintik a könyveket, és közepesen fontosnak a szállítókat, míg a könyvtárosok ezeket kevésre becsülik. A véleményeltérések a források elérhetőségét, tartalmuk ismeretét és specifikus információ igényét tükrözik.

Az információkeresési stratégiával való elégedettséget mutatja az 1. táblázat. A két csoportban egyformán valamivel több mint minden ötödik válaszoló határozottan elégedetlen a saját információkeresési stratégiájával. A határozottan elégedettek arányában mutatkozó eltérés statisztikusan nem szignifikáns.

1. táblázat
Elégedettség az alkalmazott újdonságkövetési stratégiával

	Könyvtárosok		Számítástechnikai szakemberek	
	számuk	%	számuk	%
Elégedett	3	6	41	18
Közömbös	36	72	134	60
Elégedetlen	11	22	49	22

A 2. táblázat azt mutatja, mennyire igényel a két csoport új információforrásokat. Mindkét csoportban a megkérdezetteknek több mint a fele nyilvánított ki ilyen igényt. A két csoport közötti eltérés statisztikusan itt sem szignifikáns.

2. táblázat
Igény az új információforrásokra

	Könyvtárosok		Számítástechnikai szakemberek	
	számuk	%	számuk	%
Van igénye	27	52	121	54
Közömbös	20	38	59	26
Nincs igénye	5	10	46	20

Következtetések

Az összehasonlítás világos különbséget mutat aközött, hogy egyrészt a könyvtárosok, másrészt a számítástechnikai szakemberek milyen stratégiát alkalmaznak az információs technika fejlődésének követésére. Az eltéréseket alapvetően két tényező határozza meg: az egyes információforrások hozzáférhetősége és a megszokás. Ez utóbbi kétféleképpen is befolyásolja az újdonságkövetés módszerét: értékítélet és tartalmi ismeret útján. Egyrészt jobban fogjuk annak az információforrásnak az értékét, amellyel otthonosan bántunk, másrészt nem tudjuk, mit találhatunk abban az információforrásban, amely számunkra idegen.

Az összehasonlítás alapján az újdonságkövetési stratégia akkor bizonyul eredményesnek, ha egyrészt hatékony, másrészt jól ismert információforrásokon alapul. A könyvtárosok hatékonyan bánnak a nyomtatott kiadványokkal, a számítástechnikai szakemberek között viszont jelentős különbségek vannak aszerint, hogy mennyire ismerik az információforrásokat.

Hogyan javítható ki a könyvtárosok és a számítástechnikai szakemberek újdonságkövetési stratégiája? A legfontosabb, hogy már diákkorukban meg kell velük ismertetni a különböző információforrásokat: a formális és informális kiadványokat, a számítógépes információszolgáltatás módjait, az elektronikus faliújságokat, a levelező rendszereket és a személyes információátadást, ezek tartalmát és jelentőségét. Be kell vonni a tananyagba ezek használatát, hogy a leendő könyvtárosok megértsék, milyen tényezők befolyásolják az információs technika követésének sikerességét. A megelégedettséget nyújtó információkeresési stratégia továbbfejlesztésének felelőssége azonban nem az oktatóra, hanem a gyakorló szakemberekre, például az információszolgáltatók szakembereire hárul.

/KLOBAS, J. E.: Finding out about developments in information technology: a comparison of the information-seeking behaviour of librarians and computing professionals. = Proceedings (of) Online Information 91 Conference, 10–12 December 1991, London, England; Learned Information, Oxford and New Jersey, 1991./

(Válas György)

Az Európai Szabadalmi Hivatal és szabadalmi információs politikája

A Japánnal és az USA-val folytatott műszaki információcserét illetően Európa helyzetét erősíti az a szabadalmi információs politika, amelynek alapját az

Európai Szabadalmi Szervezet Adminisztratív Tanácsa még 1988-ban vetette meg, és amely az egyes országok szabadalmi hivatalai és az európai